

Az általunk ismert állam gyökeresen át fog alakulni – Mi születik abból, hogy az elvárások és bizalmatlanság egyszerre nőnek?

2025. november - Szepesi Balázs, Sohár Domonkos

A 21. század új világrendjében az állam szerepe felértékelődik. Védőpajzs és problémamegoldó szerepet várunk tőle, habár sokszor az állami túlszabályozás köti gúzsba a fejlődést. Milyen erők állnak a háttérben? Min múlik, hogy az állam képes lesz-e megfelelni a növekvő elvárásoknak?

Az állami szerepvállalás jelentőségét növeli több folyamat. Felértékelődik a biztonságpolitika, hatalmi kérdéssé válik a kereskedelem és a technológia. Erősödnek a társadalmi feszültségek, komolyabb kontrollt kíván a digitalizáció és az AI mindent átható előretörése. Másik oldalról a demokrácia sikerébe vetett hitt csökken, a közbeszéd elszáll a buborékokban. A túlszabályozás miatti versenyképesség-csökkenés fenyegetése erősödik, az országhatárokat nem ismerő globális működősű digitális technológiák és vállalataik súlya nő.

A bizonytalanság korában az állam erősödése nélkülözhetetlennek tűnik, de éppúgy veszélyt jelent, mint a cselekvés hiánya. Képesek lesznek-e a politikusok és a köz szolgái egyszerre garantálni a stabilitást, a versenyképességet és az innovációt? Hogyan érheti el az államműködés a növekvő feladatok sikeres elvégzéséhez szükséges minőséget?

A Gouptian zsiliprendszer Kínában – forrás: www.ichongqing.info

Írásunk a világ 18 vezető intézetének [2024-es írásait elemző kutatás](#)ra építő sorozatunk harmadik része. A kutatás fő eredményeit foglaltuk össze az [Öveket bekapcsolni, rázós szakasz a globális pályán!](#) címmel írásunk, A gazdasági szektorok és az államok mozgásterét elemzi másik cikkünk: [Az új világrend játékszabályai kezdenek kirajzolódni.](#)

Munkánk az Összkép korábbi években írt hasonló elemzéseinek módszertanára épít. 18 vezető nemzetközi think tank 659, 2024-ben publikált tanulmányát dolgozta fel. Földrajzi bontásban (Európa, Egyesült Államok, Kína és a Távol-Kelet, valamint a Globális Dél) és tematikus tengelyek mentén (nemzetközi politika, gazdaság, technológia, társadalom és fenntarthatóság) elemeztük a világ vezető intézeteinek gondolkodását.

A világ vezető agytrösztjeinek 2024-es elemzései szerint az államnak új összhangot kell találnia a beavatkozás és a rugalmasság között, hiszen két irányból is nyomás alatt áll. Kívülről a globális instabilitás és a gyengülő nemzetközi szervezetek kényszerítik erősebb szerepvállalásra, belülről pedig, a technológiai kihívások, a társadalmi feszültségek és a regionális kihívások.

A gazdaságpolitika iránytűje a szuverenitás erősítése

Korábban hasznos és fejlődést hozó erősségnek tartották az erős nemzetközi gazdasági kapcsolatokat és nyitottságnak nevezeték. Ma már kockázatokként tekintenek a külföldi értékesítésre, az importra, és kitettségnak hívják. Ahogy [korábbi cikkünkben](#) bemutattuk, hatalmi kérdés, nemzetbiztonsági tényező lett a külkereskedelem. Ha importálsz, függeni fogsz az eladótól, a kereskedelmi utakat lezáró katasztrófák, válságok esetén pedig nem érkezik meg a fontos áru. Ha exportálsz, a vevőd bármikor megvámolhat vagy nemzetbiztonsági okokból kizárhat a piacról. Az export-import tranzakciók állami védelem nélkül kockázatosak, kormányzati támogatás nélkül nehezen működnek.

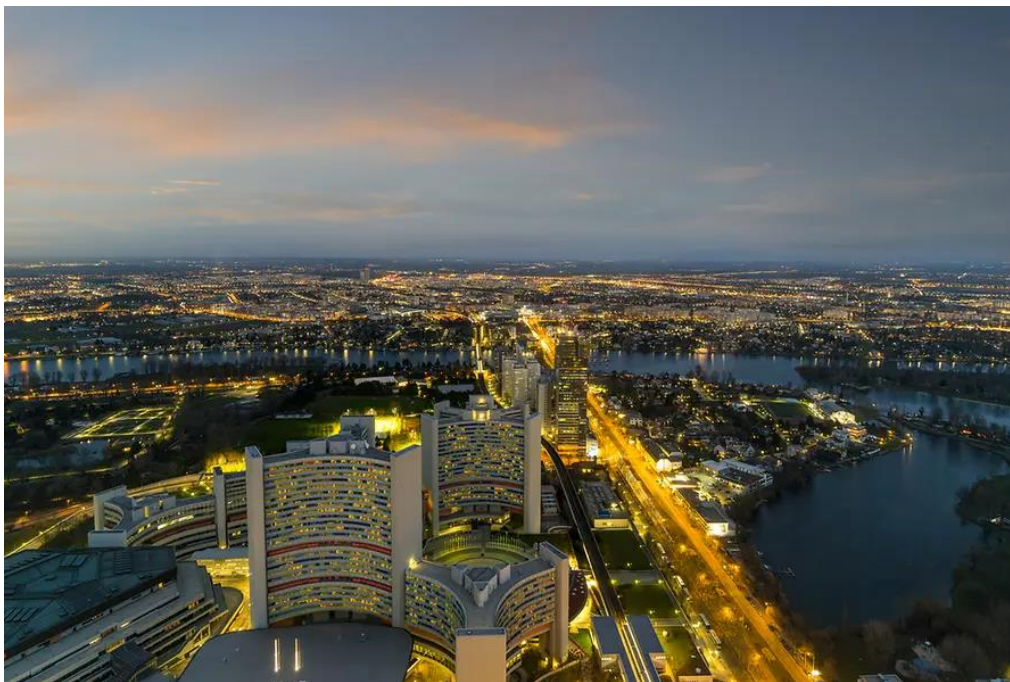
Másik oldalról az egyes államok hatalmi súlyának fontos eleme a gazdasági erő, ami felértékeli a hazai gazdaság méretét, versenyképességét, válságállóságát. Egyre erősebb az igény, hogy az állam biztosítsa a gazdaság növekedését szolgáló üzleti környezetet, ösztönözze az innovációt, támogassák a technológiai fejlődést. Ennek érdekében a közzsféra egyre mélyebben épül be a gazdaságba. Tevékeny alakítója a nemzetközi kereskedelemnek, egyre aktívabban az innovációban az állami szereplők. Egyre több pénzt mozgat, egyre komolyabb adó-, vám- és szabályozási eszközrendszert használ az gazdaságpolitika.

Az Összkép a magyar társadalom és gazdaság működéséről szóló elemzések magazinja. [Iratkozz fel hírlevelünkre, kövess minket](#), ha szeretnéd mélyebben megérteni, hogyan működik Magyarország.

A nemzetközi szervezetek gyengülése

A nemzetközi szervezeteken nő a nyomás az erősödő nemzetközi feszültségek következtében. Egyre több az elvárás, a megoldandó ügy, ahogy gyakoribbá válnak a háborúk okozta válságok, erősödnek a gazdaság nemzetközi turbulenciái. A gyors és hatékony reagálás erőforrásokat, hatásköröket kívánna, azonban a nemzetállamok inkább csökkentenék támogatásukat, mint növelnék. Ennek az az oka, hogy a kormányok nemzetközi szervezetekbe vetett bizalma és erősítésük motivációja gyengül, ahogy a külpolitikák homlokterébe a szuverenitás védelme és a saját érdekek határozott képviselője kerül.

Komoly innovációk, a tevékenységek és a működés alapos átalakítása nélkül az elmúlt évtizedek patinás nemzetközi szervezetei elveszíthetik relevanciájukat. Feladataik vagy ellátatlanul maradnak vagy átveszik őket az abban érdekelt országok, illetve azok eseti koalíciói.

Az ENSZ bécsi központja – forrás:vienna.info

A technológia hatalmi tényező

A globális gazdaságban a technológia elsősorban gazdasági kérdés volt. Aki előbb talált ki egy új terméket vagy jobb gyártási eljárást, az profitot és piaci részesedést hozó versenyképességi előnyhöz jutott, értékesíthető szellemi jogok tulajdonosává vált. A töredezett világban a technológiai előny már inkább jelent befolyást, fenyegetési potenciált. Értékét már kevésbé jövedelemben, egyre inkább hatalmi súlyban mérjük: Mennyire vagyunk kiszolgáltatottak mások szállításainak vagy infrastruktúráinak, mennyire támadhatóak az informatikai rendszereink, mennyire látjuk mások adatfolyamait, mekkora a katonai potenciálunk?

Ezáltal a technológiák fejlesztése, védelme, megszerzése, átadása nemzetstratégiai üggyé vált. Irányainak meghatározása, finanszírozásának biztosítása, hasznosításának szervezése egyre inkább állami feladat.

A társadalmi feszültségek csillapítást várnak

A think tank elemzése szerint nő a bizonytalanság, a türelmetlenség a társadalmakban. Erős a félelem, hogy a bevándorlás és a technológiai változások felforgatják a munka és megélhetés megszokott rendjét. Mindenhol megjelennek az előregedés, a növekvő drogfogyasztás, a digitalizáció és az AI-hoz való alkalmazkodás kihívásai. A korábbi évekhez képest háttérbe szorult, de a megoldandó feladatok listáján előkelő helyen szerepel a klímaváltozás témája is.

Az állami tevékenységek körének bővítésére, hatásosságuk erősítésére készítetnek ezek a társadalmi nehézségek.

Tüntetés Párizsban a nyugdíjrendszer átalakítása ellen – forrás: aa.com.fr

Nem csupán többet, hanem mást és jobbat is

A világ változásai nem csak többlet feladatokat rónak az államra. A digitalizáció és a hatalmi versengés erősödése a működés logikáját is átalakítja.

A technológia egyik oldalról új megoldásokat kínál a közfeladatok szervezésére, másik oldalról az adatvédelem, az alkalmazási kockázatok újfajta szabályozást igényelnek – miközben biztosítani kell, hogy a biztonsági szempontok érvényesítése ne lassítsa az innovációt, és ne ássa alá a versenyképességet. A mesterséges intelligencia, a kvantumtechnológia és a biotechnológia köré épülő

állami stratégiák új iparpolitikai gondolkodást követelnek. A szabályozók azonban csak futnak az események után, az államok kiszolgáltatottak a fejlesztéseket integráló nagy cégeknek, amíg nem érik utol a piacot.

A világ mindegyik régiójában úgy érzik, hogy az államműködés jelenlegi rendje nem nyújt eleget elvárásaik teljesítéséhez. Európát egyre jobban sokkolja, hogy lemarad a versenyképességi versenyben, hatalmi súlyát saját gazdasági és társadalmi pozíciójának megőrzéséhez is erősítenie kellene. Az Egyesült Államok számára Kína előretörése a kihívás, hegemoniája megőrzését látja veszélyben a jelenlegi gazdaság- és társadalomszervezés keretei között. Kína belső ügyeibe a think tankok nem nyújtanak betekintést, számukra a növekedésüknek erőt adó globalizáció rendjének felbomlása és a demográfia jelent kihívást. A Globális Dél államait az motiválja, hogy minél nagyobb mozgásteret teremtsenek maguknak a nagy erőközpontok között.

A világ átalakulása mindenhol arra figyelmeztet, hogy más eszközökre, más módszerekre, komolyabb teljesítményre van szükség.

A világ átalakulásával az azt mozgató főszereplőknek is meg kell újulnia

A világ vezető elemző műhelyeinek tanulmányaiból jól kirajzolódnak az államok által megoldandó nehézségeket: a változó globális viszonyokhoz való alkalmazkodás vagy azok formálása, az információk áramlását és a világ működését átformáló technológia fejlesztése és szabályozása, a növekvő bizonytalanság, az erősödő társadalmi feszültségek kezelése. Egyszerre kerül a feladatok listájára a hatalmi képességek erősítése, a gazdaság dinamizálása, a biztonság növelése.

Picit olyan ez, mint amikor egy filmben a korábban lenézett, a kocsma sarkában üldögélő rendőrtől várják, hogy rendet tegyen a városban. Attól, akivel egyébként több probléma is van. Az állam ugyanis nem csak megoldása, hanem része is a problémának.

- Általános jelenség, hogy a kormányok nem képesek finanszírozni kiadásait. Az államadósság az Atlanti-Óceán mindkét felén komoly probléma – egyrészt a közvetlen kamatterhek jelentős mértéke miatt, másrészt mert az éves GDP mértékét meghaladó államadósság-állomány a gazdaságpolitikai mozgásteret is jelentősen beszűkíti.
- Amerikában a megosztottság, az EU országaiban a karizmatikus vezetők hiányának formájában jelennek meg a politikai cselekvőképesség korlátai. A demokrácia önszervező mechanizmusai már nem biztosítják a fejlődést, ahogy erről [tavaly részletesen írtunk](#). A kilencvenes évek boldog hite a közjót automatikusan és univerzálisan biztosító mechanizmusokban [végeképp elveszett](#).
- A szabályozási terhek elsősorban Európában jelentősek. Nehéz megtalálni a jó egyensúlyt a biztonság, a környezet, a jogos társadalmi érdekek védelme és a versenyképesség között,

nehéz a gazdaság dinamizálásához szükséges lépésekhez szükséges lépések megvalósítása, amikor a deffenzív társadalmi igények képviselete a jelentősebb.

Az államműködési innovációk alapkérdései

Hogyan lehet sikeres ez a komoly gondokkal küzdő serif, hogyan végződhet happy enddel a történet?

Európa think tankjeinek írásaiban a jó vezetők iránti igény, illetve a tagállamok és az Unió közötti munkamegosztás formájában kerül elő a téma. Az amerikai elemzések az egyéni érdekek és a közösségi célok, értékek közötti kapcsolatot vizsgálták. Ezek a tanulmányok kijelölik a három fő kérdést, ami köré az államműködés erősítéséről szóló gondolkodás építhető:

- Hogyan szerveződik az állam, hogyan oszlanak meg a döntési jogosítványok a különböző közintézmények között?
- Kik is azok, akik a köz nevében dolgoznak?
- Melyek azok az értékek, amelyekre a közösség épül, amelyek érvényesítését az államtól elvárják?

A kérdések elővétele a globális bizonytalanság és a digitalizációs forradalom miatt elkerülhetetlen. Egyes témákban a nyilvános közviták következményeként, más esetekben a szűkebb szakmai berkeken belüli folyamatoknak köszönhetően, de az államműködés komoly átalakulása várható a következő években. Mindegyik ország, birodalom, kultúra keresi a saját megoldásait – ez a verseny valószínűleg olyan fontos tere a jövő uralásáért folyó versengésnek, mint az AI vagy a katonai képességeket meghatározó technológiák terén folyó küzdelem.

A Falkirk Wheel nevű hajóátemelő Skóciában – forrás: scottishcanals.co.uk

Mozgásban a kormányzati negyed

Jelentős újításokat várhatunk, ezek nem lesznek kisebb horderejűek, mint korábban. Szemléltetésként pár példa a közelmúlt jelentős államműködés-technológiai forradalmaira:

- A választójogra épülő, közszolgáltatásokat szervező államszervezet kibontakozása a XIX. század végén, a XX. elején;
- A kommunista diktatúrák megjelenése 100 éve;
- A New Deal és az aktív állami gazdaságpolitikai eszközrendszer kialakulása az 1929-es gazdasági válság után;
- A fasiszta államszervezés az 1930-as években;
- A gyarmatbirodalmak felbomlása, a korábbi gyarmatok függetlenedése a XX. század során;
- A jóléti államok kialakulása a második világháború után;
- A hidegháborús szervezeti rendszer (NATO, Varsói Szerződés, OECD, KGST) kialakulása;
- A globalizációs nemzetközi egyezmény és szervezetrendszer kialakulása a második világháború után;
- Az Európai Szén- és Acélközösségtől az Unióig és az euróig vezető egységesülési folyamat;
- Az angolszász new public management bevezetése a 80-as években;
- A kínai szocialista piacgazdaság a kilencvenes években;
- A volt kommunista országok neoliberális átalakulása a kilencvenes években

Az államműködés innovációs csomagjai lehetnek sikeresek vagy sikertelenek, hozhatnak prosperitást vagy elnyomást és feszültségeket – és ez a két dimenzió sajnos sokszor nem mozog együtt. Jó lenne a sikeres prosperitást hozó mezőben elhelyezkedő innovációkat összehozni. Ehhez valószínűleg többet és mélyebben érdemes gondolkozni a közügyek szervezésének fő kérdéseiről.

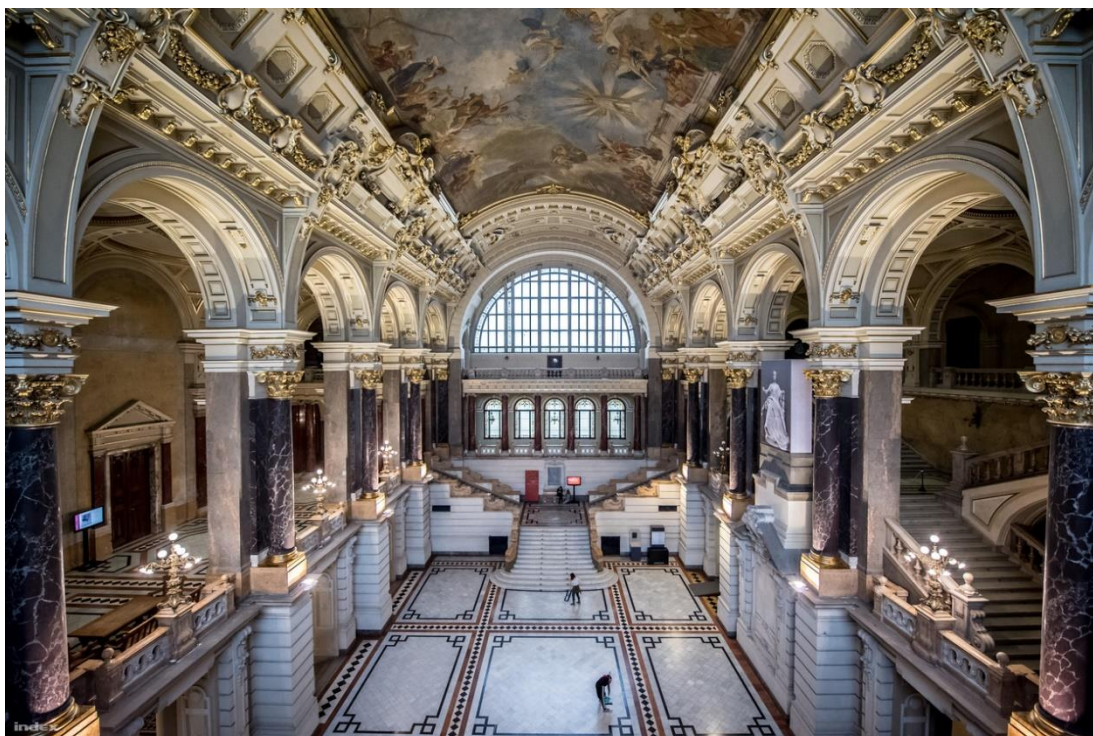
Az állam újraszervezésének Tíz fő kérdése

A téma tétje nagyobb, minthogy unalmas könyökvédőt viselő filozofálásaként kezeljük. Ha igaz, amire [a világ vezető think tankjei jutottak a bizonytalanság koráról](#), érdemes bátran nekiállni a témának, mert az állam működésének általában sziklaszilárdnak gondolt elvei és intézményei komoly átalakulás előtt vagy közben vannak.

Gondolatindítónak tíz kérdés, ami segíthet elképzelni, hogyan, merre is mozdulhat ez a világ:

- Hogyan jelölje ki, és milyen területeken, milyen formában érvényesítse egy közösség az egyénről, a közösségről és a kettő viszonyáról alkotott elképzeléseit? Hogyan hozható összhangba az egyéni szabadság és a közösség működőképessége?

- Hogyan határozza meg egy közösség a politikával kapcsolatos elvárásait, hogyan válassza ki vezetőit egy olyan korban, ahol az emberek tájékozódása az érzelem és ösztönalapú interakciókra épülő, folyamatosan átalakuló platformokon történik?
- Milyen elvek mentén, milyen célokkal és eszközökkel alakítsa az állam a privát szféra döntéseire épülő világokat (pl.: gazdaság, demográfia, térszerkezet, önkifejezés)?
- Milyen elvek mentén, milyen szervezeti megoldásokkal, mekkora saját felelősségvállalással működjenek az állami tevékenységeket működtető, a politikai döntéseket végrehajtó szervezetek?
- Milyen területeken, milyen autonómiát és hatalmat kapjanak a nem politikai választás, hanem hivatásrendi normák alapján működő állami szervek, mint például a nemzeti bankok, a bíróságok?

Az Igazságügyi Palota Budapesten – forrás: index.hu

- Milyen területeken, mennyire vonjon be az állam a magánszervezeteket az állami feladatok ellátásába? Milyen elvek és szabályok mentén, és hogyan szabályozza a magánszervek és a közsféra együttműködését?
- Milyen ügyek maradjanak nemzeti hatáskörben, milyen témákban, milyen formában és mélységgel kerüljenek át a közösségi döntések és azok végrehajtása több nemzet közös megbízásából működő fórumokhoz, testületekhez, szervekhez (nemzetközi szervezetek, az EU és hasonló szövetségek)?

- Milyen területeken, mekkora nemzetek felettséget kapjanak a nemzetekhez nem köthető magánszervezetek: multinacionális vállalatok, globális civil szerveződések?
- Hogyan használja az állam döntései és tevékenysége során a rendelkezésre álló adatokat? Milyen elvek mentén találjon egyensúlyt az egyéni méltóság védelme, a közbiztonság, az állami szabályozás, a szolgáltatások hatékonyságának elve és a gazdasági prosperitás szempontja?
- Milyen területeken, milyen technikákkal ösztönözze az állam a hatáskörébe tartozó tevékenységeket érintő kezdeményező innovációt, hol elégedjen meg a stabil működtetés, a sikeres alkalmazkodás megszervezésével?

Sokféle válasz képzelhető el, érdemes bátornak lenni, ha nem máshol kidolgozott válaszokra épülő megoldást, hanem sajátot szeretnénk.